

ZAŠTO CRKVA TREBA KATEHETE?

Branko MURIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 5, 10 000 Zagreb
branko.muric@kbf.unizg.hr
bmuric@gmail.com

Tijekom privatnog susreta svetog oca Franje s isusovcima za njegova apostolskog pohoda Čileu jedan isusovac urugvajsko-argentske provincije upitao ga je o otporima koje je on doživio u Crkvi. U svom odgovoru papa Franjo osvrnuo se na otvoren otpor prema Drugome vatikanskom koncilu, koji postoji kod nekih grupacija i krugova u Crkvi. Franji je to neshvatljivo: kako se može biti katolikom i osporavati Koncil s obzirom na to da bi on trebao biti početna točka svakoj reformi i obnovi Crkve u sadašnjosti. Štoviše, pozivajući se na povjesničare koji se bave proučavanjima koncilâ u Crkvi, Franjo podsjeća kako je, prema iskustvu Crkve s prethodnim koncilima potrebno jedno stoljeće kako bi se odluke nekog koncila ostvarile i implementirale u život Crkve. Nalazimo se očito na pola puta. Dovoljno je prisjetiti se kako se događalo prihvaćanje kristoloških i trinitarnih dogmi ispovjedenih na koncilima prvih stoljeća kršćanstva ili kako i koliko se dugo, recimo, događala recepcija i primjena Tridentskog koncila ulaskom u moderno doba ili pak kako se i što događalo s recepcijom i primjenom onoga što je bilo zaključeno na Prvome vatikanskom koncilu. U Franjinu odgovoru o prijedenoj polovici puta, koji je ponovio u više navrata, može se otkriti njegova hermeneutika, razumijevanje i recepcija Koncila, može se razumjeti da za Franju Koncil nije stao 1965. godine, nego da ga treba neprestano ostvarivati. Papa Franjo to pokazuje i novom ekleziološkom paradigmom kojom iskazuje svoju želju da u život i djelo provede Koncil poglavito onda kada ističe da treba oživjeti i razvijati načelo sinodalnosti kao ono što se očekuje od Crkve u trećem tisućljeću. U tom smislu treba čitati, usvajati i primjenjivati motuproprij *Antiquum ministerium*, kojim

je papa Franjo 10. 5. 2021. godine kreirao novu trajnu (stabilnu) laičku službu kateheta u Crkvi.

Kako bi se rasvijetlilo ono što je u nekoliko točaka sabrano u motupropriju ukazujući na važnost laičke službe kateheta za Crkvu danas, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu posvetio je XVI. Dies theologicus, održan 18. svibnja 2022. godine, temi kateheze i naslovio ga *Suvremene perspektive službe i formacije katehetâ*. Pritom smo bili vođeni dvjema temeljnim idejama: najprije vidjeti, kritički se osvrnuti, analizirati i ukazati na perspektive koje proizlaze iz motuproprija *Antiquum ministerium* te obnovljenog *Direktorija za katehezu* kako bi se potom stekli novi uvidi u formaciju katehetâ, dok je s druge strane povod ovoj temi proizašao i iz obljetnice Instituta religijskih znanosti Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zaduženog, između ostalog – s obzirom na raznolikost studijskih modula koje na diplomskoj razini nudi – i za formaciju kateheta. Važnost prilagođavanja promjenama koje se događaju u širem društvenom kontekstu te promjenama koje se događaju u crkvenom kontekstu, novi dokumenti učiteljstva Crkve koji uređuju i potiču na neprestanu prilagodbu crkvenih učilišta zahtjevima nove evangelizacije bili su jasni impulsi i poticaji da se na Katoličkome bogoslovnom fakultetu uredi i uspostavi Institut religijskih znanosti kao razvojni sljednik onoga što je od koncilskih dana i 1963. godine predstavljao Katehetski institut.

Na Drugome vatikanskom koncilu dogodio se ekleziološki kopernikanski obrat u razumijevanju Crkve, osobito s obzirom na mjesto, ulogu i apostolat vjernika laika, a uspostavom trajne službe kateheta i razvijanjem načela sinodalnosti trebao bi se dogoditi nov mentalni obrat u vrednovanju mjesta, uloge i službe kateheta laika u Crkvi. U postkoncilskom razdoblju Crkva se neprestano na nov način otvarala i tražila putove razvoja tog apostolata. Iza zovi i krize s kojima se suočavala Crkva reflektirali su se i na poimanje i razvoj ili zastoj razvoja apostolata laika. Razumijevanje, hermeneutika, recepcija i primjena koncilske ekleziologije utjecali su na razumijevanje, hermeneutiku i recepciju mjesta i uloge laika u Crkvi. Crkva nakon Koncila postupno, ali sigurno, shvaća da nema uspješnog evangelizacijskog i misijskog poslanja bez laika. Stoga papa Franjo sažimlje cjelokupan postkoncilski hod, posebno gledajući na važnost laika kao kateheta, ovako: »Apostolat laika ima neporecivu svjetovnu vrijednost. On zahtijeva 'tragati za Božjim kraljevstvom baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Božjemu' (usp. Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium*, 31). Njihov svakodnevan život prožet je obiteljskim i društvenim odnosima, što potvrđuje kako su oni 'posebno pozvani na to da Crkvu uprisutnjuju i čine je djelatnom na onim mjestima

i u onim prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje' (*Lumen gentium*, 33). Dobro je u tom smislu podsjetiti da su, osim toga apostolata, laici 'pozvani na još neposredniju suradnju u apostolatu hijerarhije, poput onih muževa i žena koji su apostolu Pavlu pomagali u evanđelju, trudeći se mnogo u Gospodinu' (*Lumen gentium*, 33). Posebna uloga katehete poprima svoj karakter unutar drugih službi koje postoje u kršćanskoj zajednici. Kateheta je prvenstveno pozvan biti stručan u pastoralnoj službi prenošenja vjere koje se razvija kroz različite faze: od prvog navještaja koji uvodi u kerigmu, preko upućivanja koje podiže svijest o novom životu u Kristu i posebno priprema za sakramente kršćanske inicijacije, pa sve do trajne formacije koja omogućava krštenoj osobi da bude uvijek spremna 'na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama' (1 Pt 3,15). Kateheta je istodobno svjedok vjere, učitelj i mistagog, pratitelj i pedagog, koji poučava u ime Crkve« (papa Franjo, Apostolsko pismo u obliku motuproprija *Antiquum ministerium*, br. 6).

Ustanovljenjem laičke službe kateheta u Crkvi papa Franjo želi naglasiti koliko je važno učeništvo laika u Crkvi. Već je u postsinodalnoj pobudnici *Evangelii gaudium* pojam učeništva proširio i u neku ruku dekleralizirao proces evangelizacije jednostavno kazujući da smo svi »učenici misionari« (EG 119 – 121) te istaknuo važnost učeništva u evangelizaciji u poglavlju u kojem govori kako »cijeli Božji narod naviješta evanđelje« (EG 111 – 134). Neosporno je da se papa Franjo oslanja na ekleziologiju Drugoga vatikanskog koncila te na postkoncilske ekleziološke razvojne tijekove koje treba stavljati u suodnos sa zahtjevima nove evangelizacije i potrebama kateheze shvaćene kao svjedočanstvo i odgoj za zrelost vjere.

No ono što se nameće kao pitanje jest opipljivost krize kateheze u Crkvi iz koje bi trebalo iznaći nove mladice nade u Crkvi. Tko god se osjeća i živi s Crkvom, obnaša neku službu u Crkvi, svjestan je da je kriza u Crkvi realna, opipljiva, duboka i prodire u mnoge pore crkvenog života. Ona se pokazuje sveprisutnom i višeslojnom te nema dana da se ne otkrije neki novi poremećaj, novi slučaj ili izbije novi skandal zlorabe moći, službe i položaja u Crkvi. Tko ili što je uzročnik takvu stanju? Ne treba ovdje analizirati sve u detalje, nego je dovoljno primijetiti kako je višeoblična i višeslojna kriza koja izranja danas na površinu, s kojom se trebamo moći nositi i tražiti rješenja, u svom dubokom korijenu kriza vjere koja prerasta u krizu povjerenja. Kriza vjere inficirala je sve životne stanice i tkivo tijela Crkve, sve oblike i »staleže« crkvenog života i nitko na nju nije imun te se ne može ni jedan ud sterilizirati ili sterilno odnositi prema inficiranom tijelu. Tako da ta kriza zapravo znači i krizu učeništva, krizu autentičnog svjedočanstva. Kriza svjedočanstva i autentično-

sti odražava se u krivim oblicima duhovnosti i tumačenja nauka i morala, u relativizaciji autoriteta te gubljenju svijesti o važnosti Riječi. Jedan od uzroka te krize pokazuje se u marginalizaciji, redukcionističkom pristupu i (ne)odnosu prema katehezi i katehetama u Crkvi. Zapanjujuće je i paradokсно da je s jedne strane nakon Koncila učiteljstvo Crkve toliko napisalo i učinilo na općoj i na mjesnim razinama, pa tako i u našoj partikularnoj Crkvi, te je utemeljeno toliko crkvenih učilišta koja znanstveno i sustavno proučavaju, razvijaju i unapređuju katehetiku u sve obuhvatnijem i složenijem interdisciplinarnom pristupu, a da s druge strane imamo marginalizaciju kateheta i kateheza po našim biskupijama i župnim zajednicama u mjeri da je kateheza negdje i potpuno odsutna? Zar je moguće da smo katehezu Crkve sveli na volontarijat ili entuzijizam nekolicine? To dovodi do sljedećeg pitanja: Na koji način očekujemo da će se u suvremenima dogoditi rast u zrelosti vjere?

Dakako, treba odmah kazati kako postoje svijetli i uzorni primjeri župnih zajednica te vrijednih i neumornih, vjerom, nadom i ljubavlju prožetih, kreativnih i entuzijazmom vođenih kateheta kojima su dobili dužno vrijeme, prostor i povjerenje u Crkvi, ali često su takve osobe zaboravljene, zapostavljene i prepuštene svojoj životnoj i egzistencijalnoj snalažljivosti. Treba više govoriti o takvim ljudima i okolnostima, plodovima neumorne izloženosti davanja razloga vlastite nade svima koji bilo kada i bilo gdje pitaju o njoj (usp. 1 Pt 3,15). Više puta se kateheza obezvređuje, a rad katehete marginalizira ili svodi na neku »instant« formalnost koju se ipak mora »imati« i »obaviti« ako se želi »sakramentalizirati«.

Životnost i sazrijevanje propitivanja i obrazlaganja vjere kao da se prepuštaju nekim drugim i daljnjim vremenima, za neke druge i neprovjerene (često digitalne) sadržaje samoukog snalaženja i »ovladavanja«. Jesmo li tu odgovornu zadaću, koju od novozavjetnih pisanih svjedočanstava i prvih kršćanskih vremena ima služba katehete u Crkvi, prepustili delegiranoj katehezi, medijskim izvorima, površnim i brzim (instant) odgovorima? Jesmo li je sveli na svrhu i potrebe čiste sakramentalizacije, prebacujući dio odgovornosti i ishode na vjeronauk, čija je uloga ipak drukčija od katehetske, a dio na obitelji, koje opet često ni same nisu dovoljno opremljene za tu zadaću jer su i počesto zbog različitih društvenih i crkvenih okolnosti lišene vlastita katehetskog rasta u vjeri? Kriza kao da pokazuje na začaranost kruga.

Najbliži i najkonkretniji primjer onoga što se događa kada nema istinskog odgoja za rast u vjeri u Crkvi nalazi se u krizi izazvanoj pandemijom koronavirusa. Tu se pokazala sva tragičnost i ogroman jaz između onoga što smo podrazumijevali da vjernici znaju i čuju u Crkvi i onoga što očekuju te

stvarnog stanja stvari. Jaz je dijelom objašnjiv zbog nedostatka i (ne)odnosa prema katehetama i katehezi te svođenja vjere na pohađanje obreda u crkvi, formalno-javno moljenje i iskazivanje pobožnosti na manifestan način te gotovo »magične« potrebe i uvjerenja u moći koje proizlaze iz svetih i posvećenih predmeta (blagoslovljene vode, slike itd.). Ukoliko se katehezu shvati kao oblik evangelizacije kršćana koji osposobljava za zrelost u vjeri – kako jasno stoji u svim dokumentima koji se bave katehezom u postkoncilskom razdoblju, kao oblik evangelizacije koja osposobljava zajednicu za shvaćanje, slavljenje, življenje i djelovanje te time za stvaranje autentičnoga kršćanskog stila života, stojeći uvijek u odnosu između jednom za svagda dogođene Božje riječi, trajnog navještaja i novih konkretnih životnih situacija – bliži smo odgovorima na pitanja koja pogađaju sadašnju krizu Crkve: ona proizlazi iz krize vjere, tj. iz nezrele vjere.

Motuproprijem *Antiquum ministerium* dobili smo jasan i nedvosmislen poticaj da se snažnije moramo zauzeti za katehete, da se služba kateheta uistinu uspostavi, da ona zaživi, ali da se u tome svemu ne zaboravi – to je na onima koji su odgovorni i »prvi katehete u svojim biskupijama« (AM 5) – na život samih kateheta: oni nisu volonteri, ali su spremni s ljubavlju i svoj život položiti kao mučenici, kako svjedoči povijest i kako stoji u motupropriju.

Kao pisani trag XVI. Diei theologici ovaj svezak *Bogoslovske smotre* donosi radove za koje se nadamo da će biti poticajni i omogućiti čitateljima da steknu važne znanstveno-teološke, pastoralno-katehetske i povijesne uvide koliko je važno za Crkvu i društvo kvalitetno formirati buduće katehete.